

Anatomia crizei și schimbarea paradigmei economice

Prof. dr. Florin Georgescu
- Prim-viceguvernator BNR -

- 11 octombrie 2011 -
București

CUPRINS

↩	1. Ciclurile economice.....	3
↩	2. Cauzele crizei economice actuale.....	4
	A. Acumularea dezechilibrelor.....	5
	B. Suprafinancializarea economiei.....	10
↩	3. Efectele crizei.....	23
↩	4. Propagarea crizei în România.....	26
↩	5. Concluzii.....	28

Ciclurile economice

- **Ciclul economic** reprezintă fluctuații ale activității economice (**expansiune, stagnare, recesiune**) la nivelul întregii economii, întinse pe durate relativ lungi de timp
- **Cauzele** ciclurilor economice sunt controversate:
  - o **Neo-keynesistii** susțin că acestea își au originea în însăși esența sistemul economic capitalist din cauza necorelărilor dintre cerere și ofertă (J.M. Keynes) sau/și ale salariilor cu productivitatea (demand side) sau/și prin fluctuații excesive ale cantității de credit din economie și ale ratelor de dobândă (H. Minsky – ipoteza instabilității financiare);
  - o **Economiștii neo-clasici** susțin că alte cauze, exterioare sistemului economic, generează fluctuațiile PIB, de tipul șocurilor tehnologice (supply side) și resping posibilitatea ca șocurile monetare să genereze recesiune susținând neutralitatea banilor.

Cauzele crizei economice actuale (1)

➤ **Este o criză a actualului sistem economic prin extinderea și severitatea sa => se manifestă în toate statele dezvoltate și în întreaga lume.**

➤ **Criza își are originea în sectorul financiar și a contaminat rapid economia în plan mondial.**

➤ **Criza economică actuală nu are o singură cauză ci este rezultatul unei combinații de factori acționând concomitent (*the perfect storm*):**

A. acumularea unor dezechilibre ale balanțelor de plăți în multe țări (deficite/surplusuri cronice) precum și

B. suprafinanciarizarea economiilor => volumul global de credite excesiv în raport cu dinamica economiei reale, fenomen realizat prin relaxarea masivă a standardelor de bonitate ale debitorilor ...

- o ... ca efect al **dereglementării piețelor financiare ...**
- o ... totul cauzat de **comportamentul imoral al operatorilor din economia financiară – dorința de profit mult și rapid, cu capital investit cât mai mic.**

A. Acumularea dezechilibrelor (1)

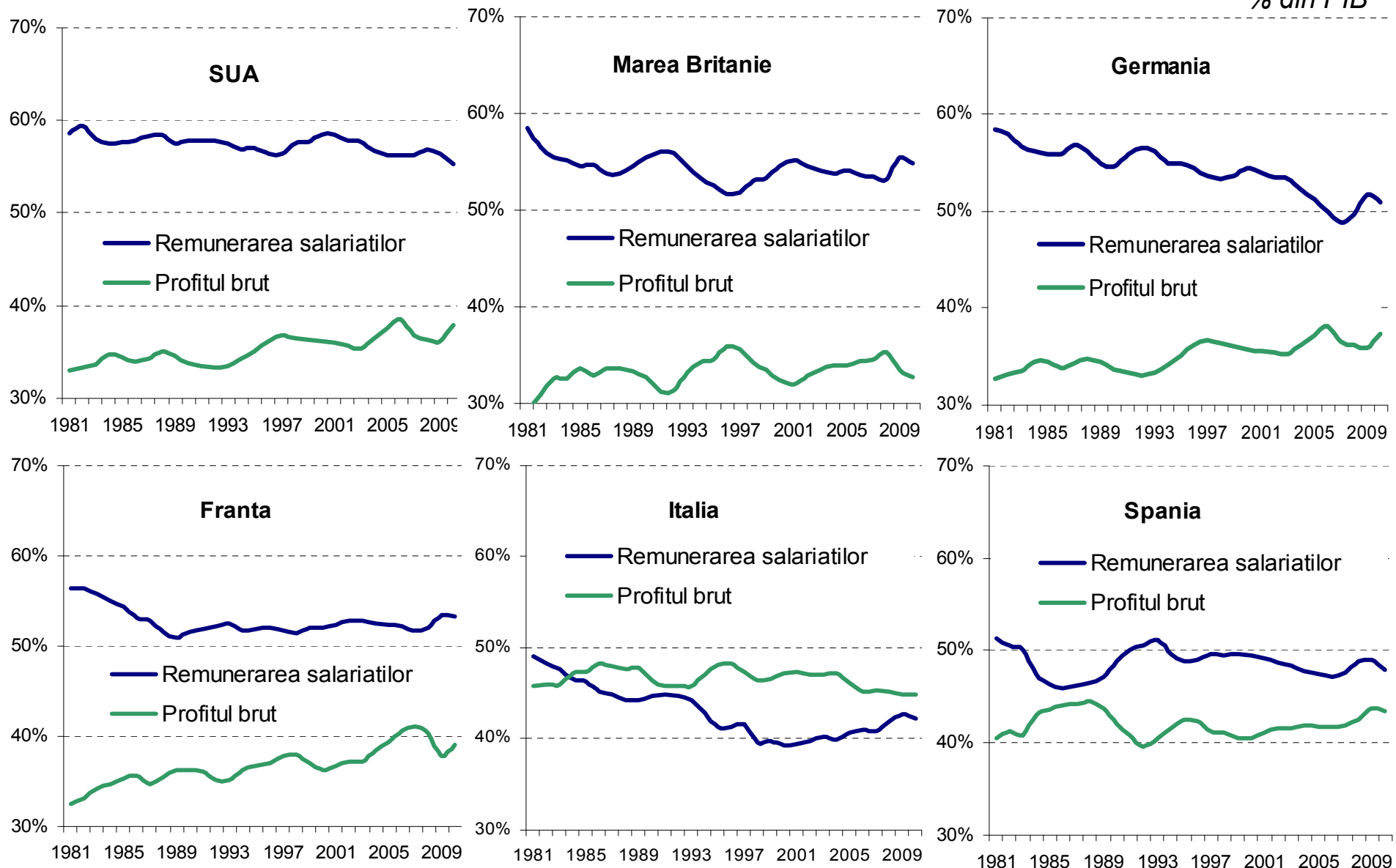
Decalajul între evoluția nivelului salarizării și cel al productivității muncii sau inechitatea în distribuția salarii – profit => apariția deficitului/excedentului contului curent al balanței de plăți.

Decalajul cerere – ofertă poate fi acoperit din două surse:

- adecvarea cererii interne deficitare (ex: SUA), a presupus, relaxarea creditului și, implicit, **creșterea prețurilor activelor** (locuințelor);
- adaptarea excedentului de cerere internă impune corectarea politicilor economice și găsirea surselor de finanțare externă pentru acoperirea deficitului de cont curent.

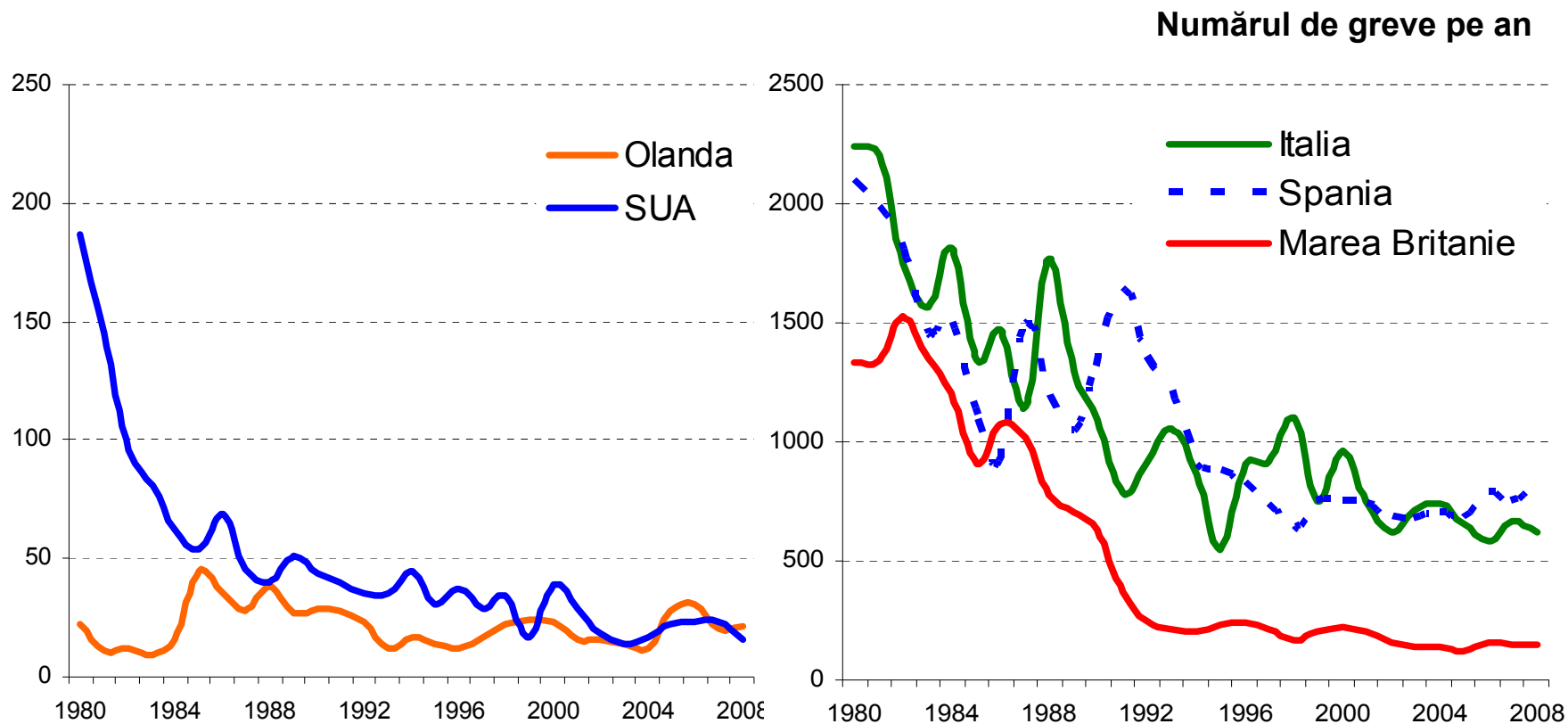
A.1. Redistribuire a avuției de la salarii spre profituri

% din PIB

Sursa datelor: OECD

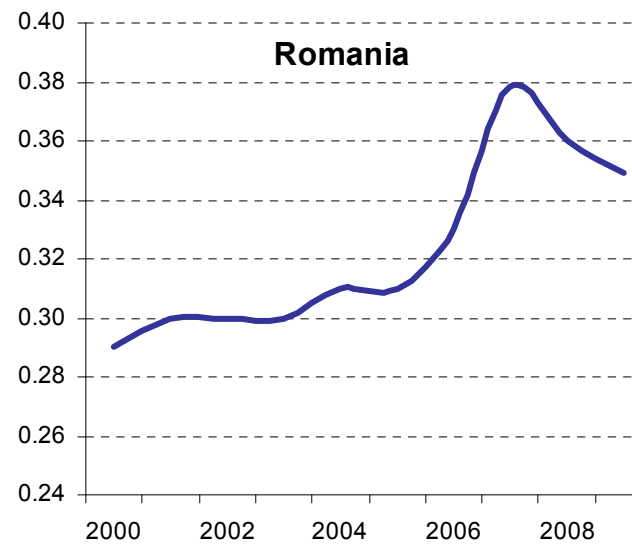
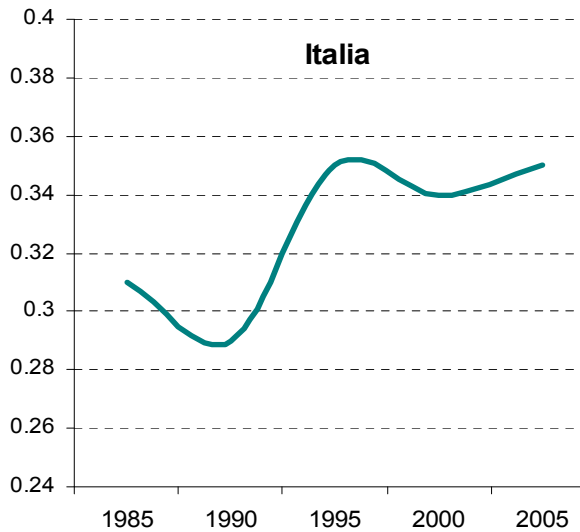
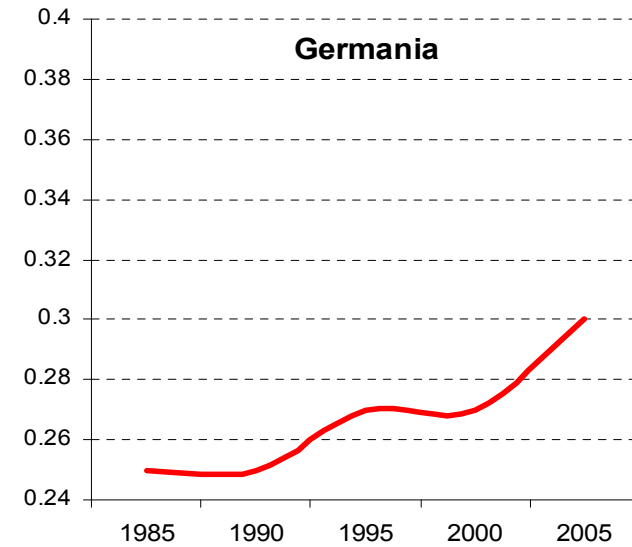
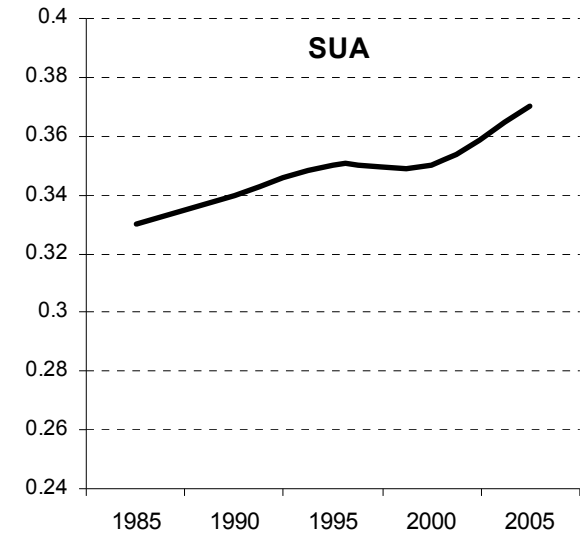
A.2. Puterea sindicală a slăbit

Sursa datelor: Organizația Internațională a Muncii

A.3. Inegalitatea veniturilor și avuției au crescut

Coeficientul Gini

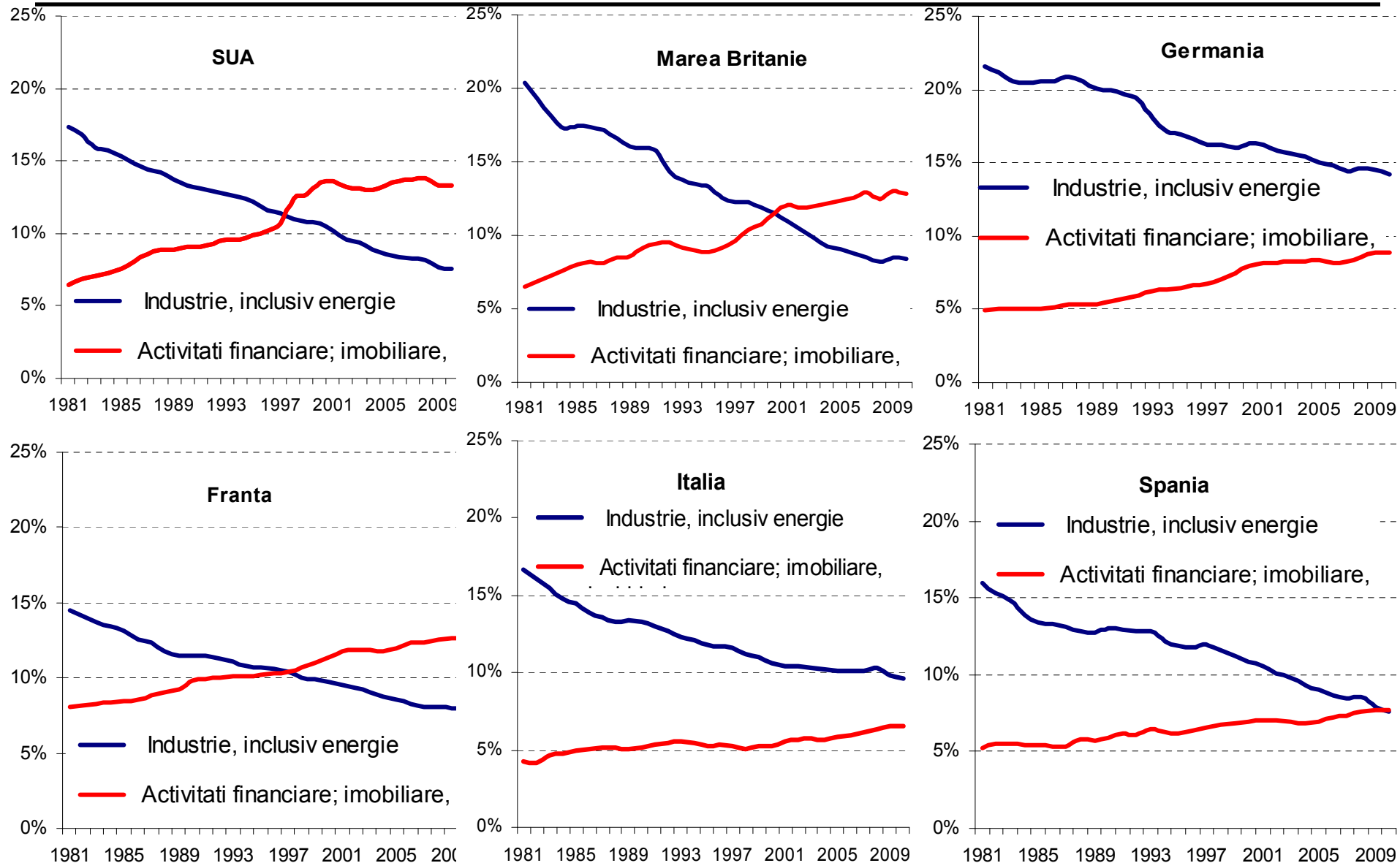

Sursa datelor: OECD, Eurostat

A.4. Cheltuielile salariale din sectorul financiar și imobiliar le-au înlocuit pe cele din industrie

% din PIB

Sursa datelor: OECD

B. Suprafinancializarea (1)

Suprafinancializarea constă în dezvoltarea rapidă și peste nevoile economiei a sectorului financiar.

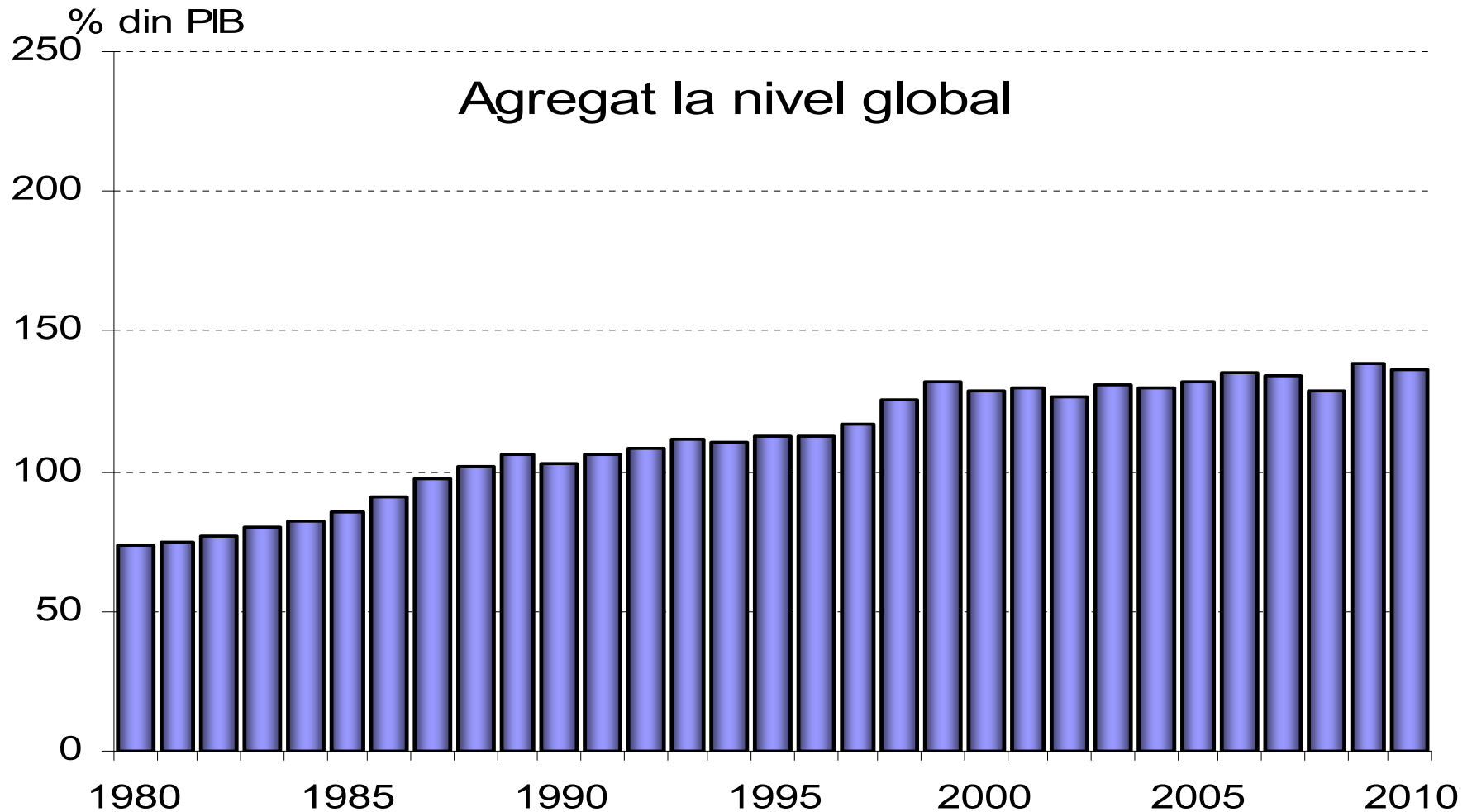
Indicatori ai suprafinancializării:

- creșterea ponderii creditului neguvernamental în PIB și a contribuției sectorului financiar la crearea valorii adăugate;
- majorarea rapidă a tranzacțiilor cu instrumente financiare derivate;
- subdimensionarea capitalului instituțiilor financiare în raport cu activele în sistemul financiar (eng. over-leveraging – supraîndatorarea).

B. Suprafinancializarea (2)

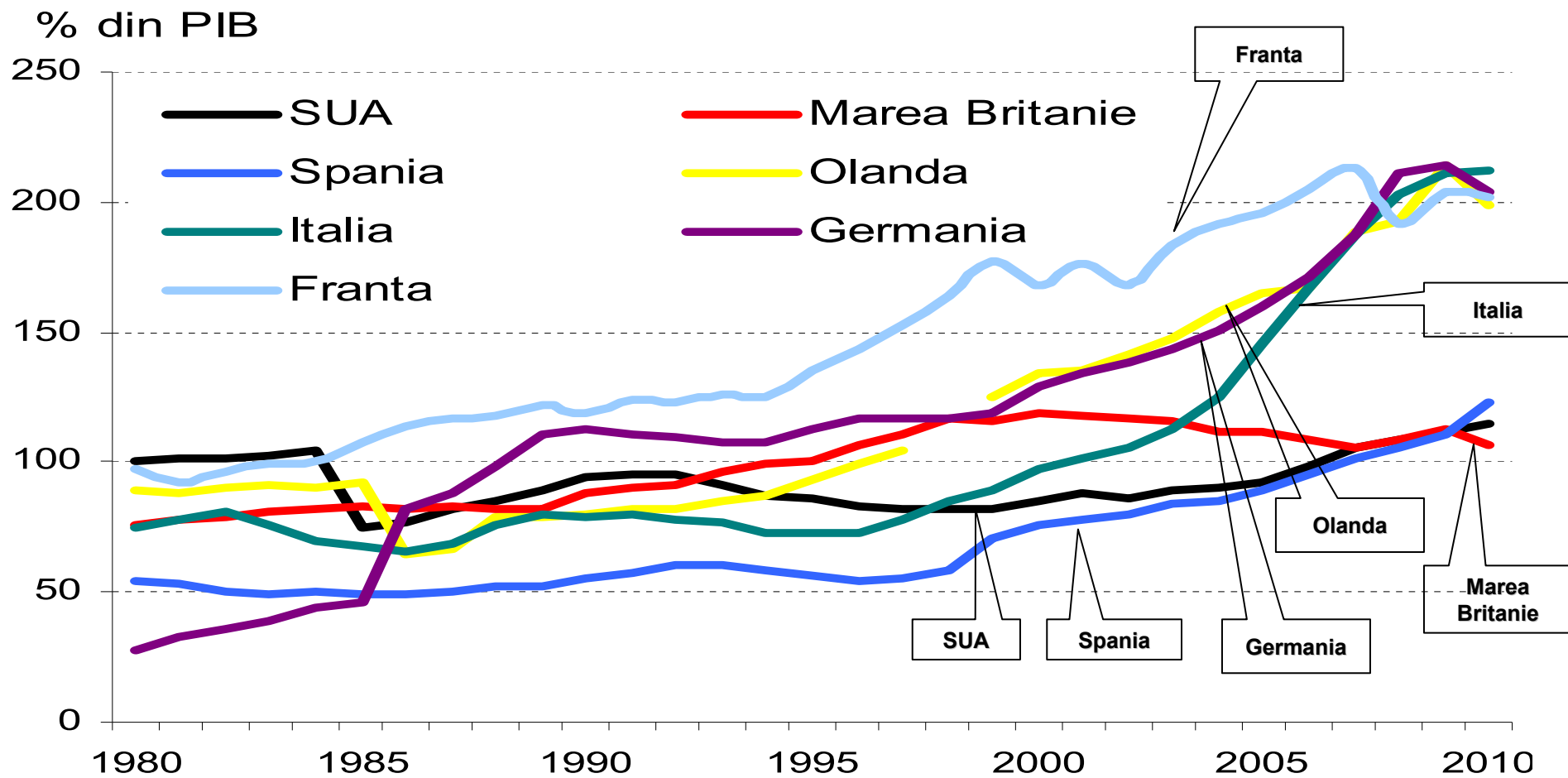
Creditarea a crescut rapid ... atât la nivel global

Sursa datelor: OECD

B. Suprafinancializarea (3)

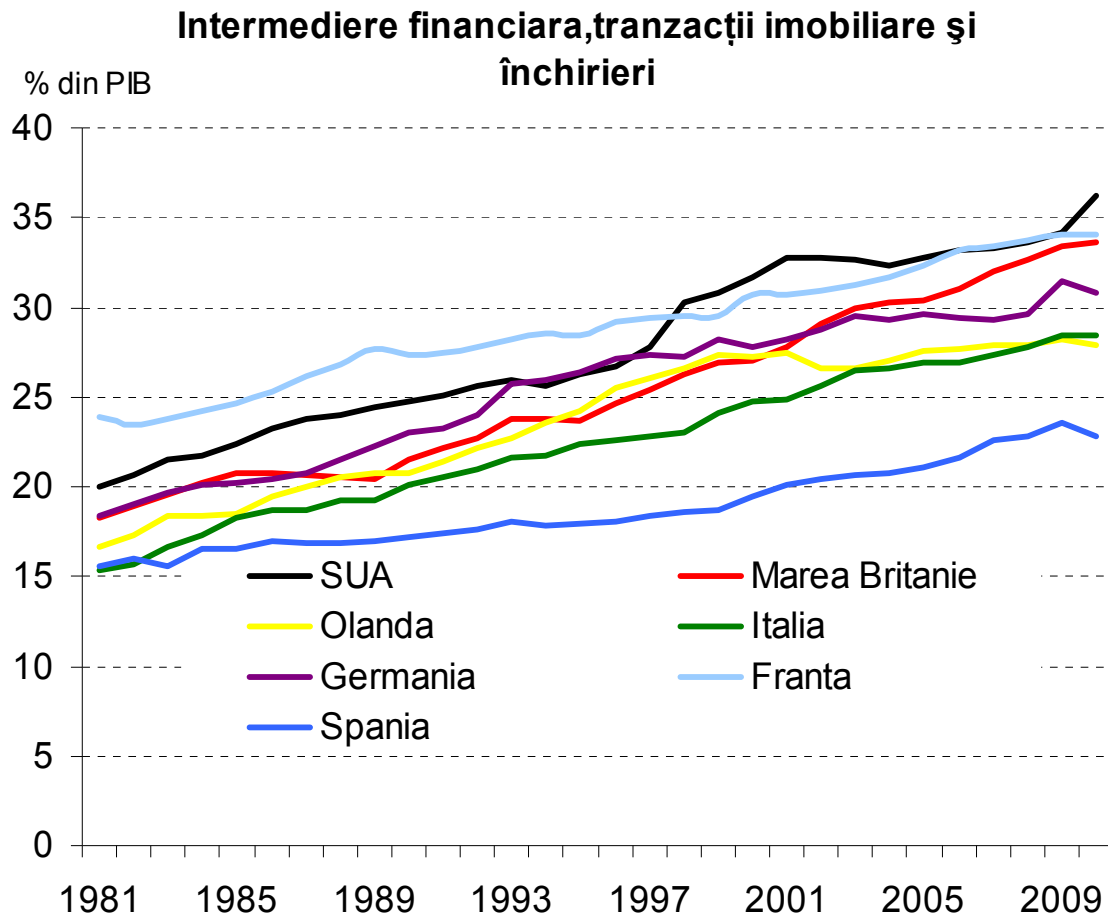
Cât și în principalele țări dezvoltate economic ...

Sursa datelor: OECD

B. Suprafinancializarea (4)

Intermedierea financiară și tranzacțiile imobiliare au crescut ca pondere în PIB ...

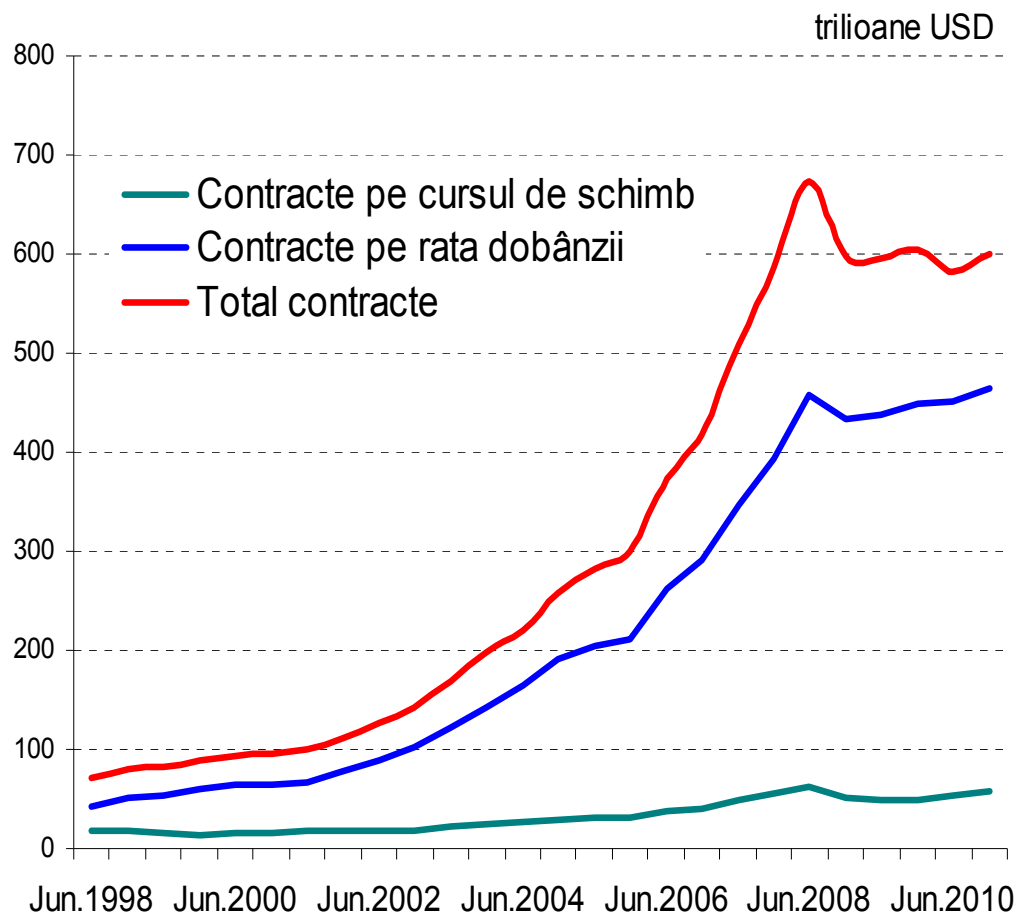

Sursa datelor: OECD

Riscul sistemic a fost amplificat, pe fondul majorării expunerilor față de sectoare riscante, precum cel imobiliar și al împrumuturilor între instituțiile financiare, generate de nevoia de finanțare a băncilor pentru derularea succesivă a creditării.

B. Suprafinancializarea (5)

Volumul tranzacțiilor cu instrumente financiare derivate a crescut exponențial ...

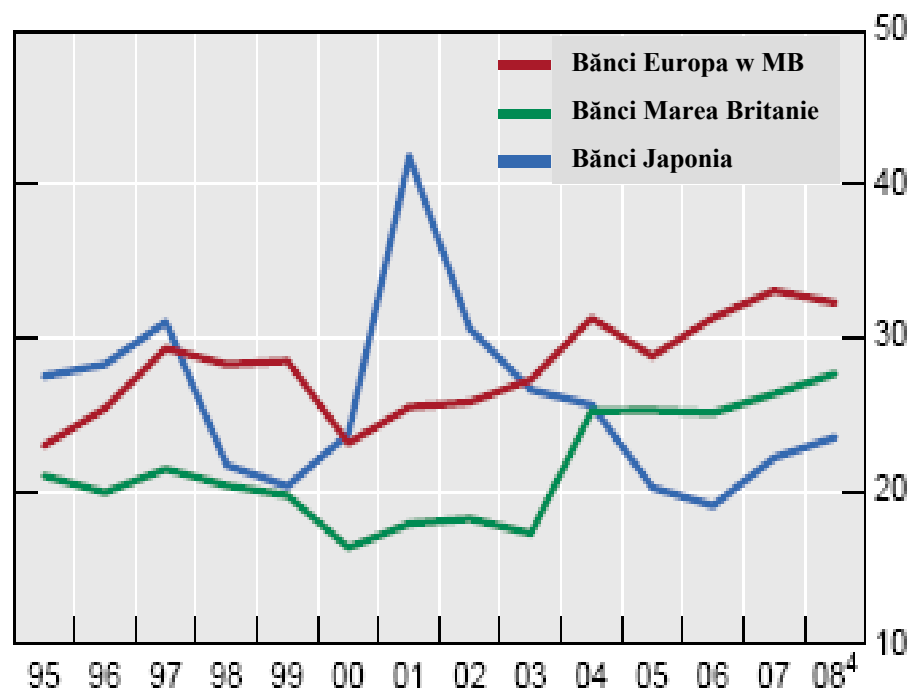
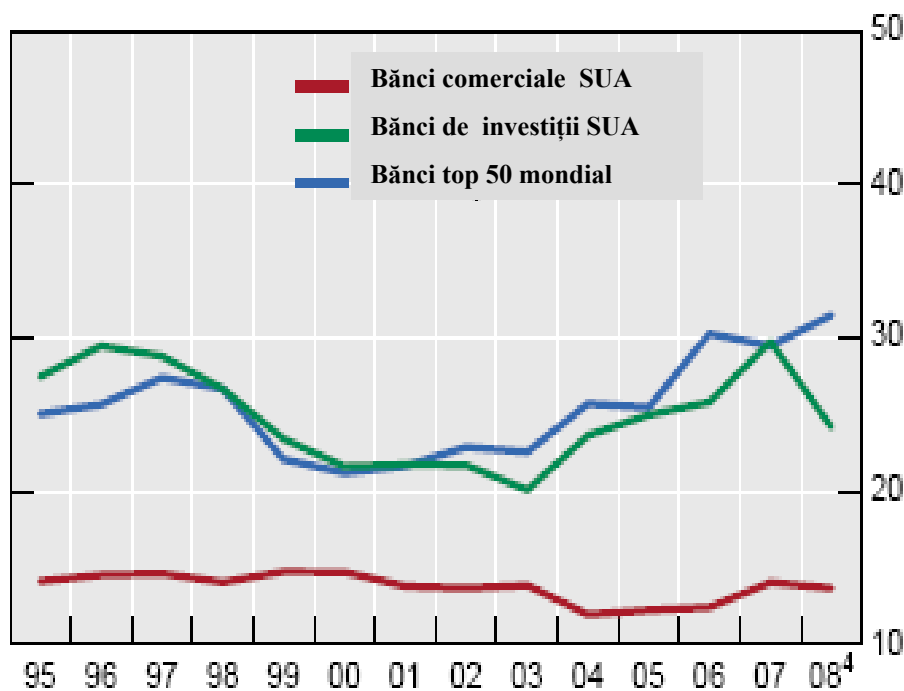
Sursa datelor: BRI

- **Evoluția intermedierei financiare s-a detașat în timp de la îndeplinirea rolului său fundamental de creditare a economiei reale;**
- **Dezvoltarea alertă a tranzacțiilor cu instrumente financiare derivate (operațiuni “tip cazinou” – pariuri pe evoluția cursului de schimb, a ratelor de dobândă etc.) a multiplicat dimensiunile angajamentelor din afara bilanțurilor bancare și a denaturat structura activului băncilor, făcând mai vulnerabilă poziția de capital a instituțiilor de credit la fluctuațiile pieței financiare.**

B. Suprafinanțizarea (6)

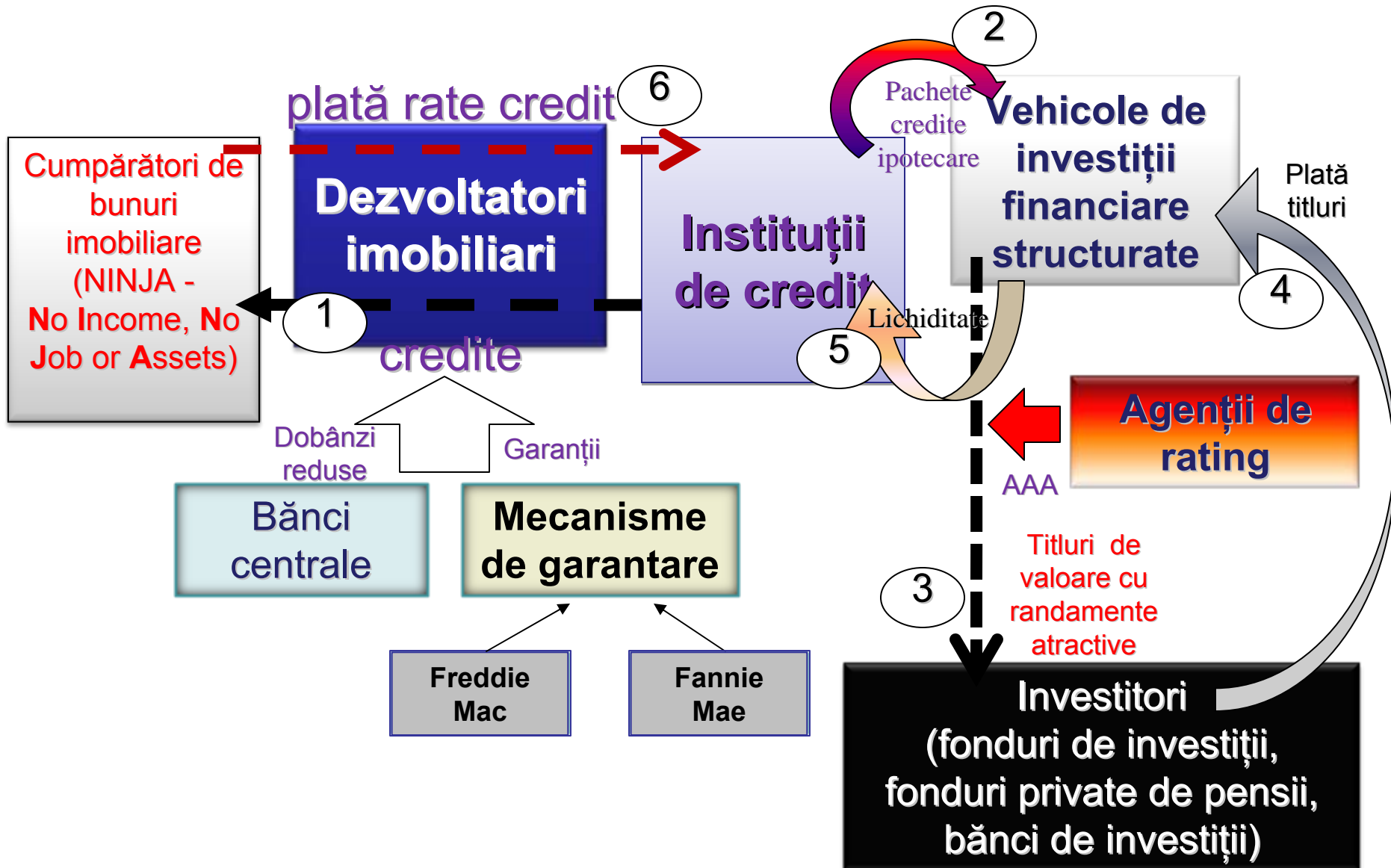
Raportul active/capital (*leverage*) a crescut rapid (iar calculul are în vedere doar activul bilanțier fără instrumentele financiare derivate reflectate în afara bilanțului).

Raportul active pe capital calculat *pe baza bilanțului*

Sursa datelor: BRI, Bankscope

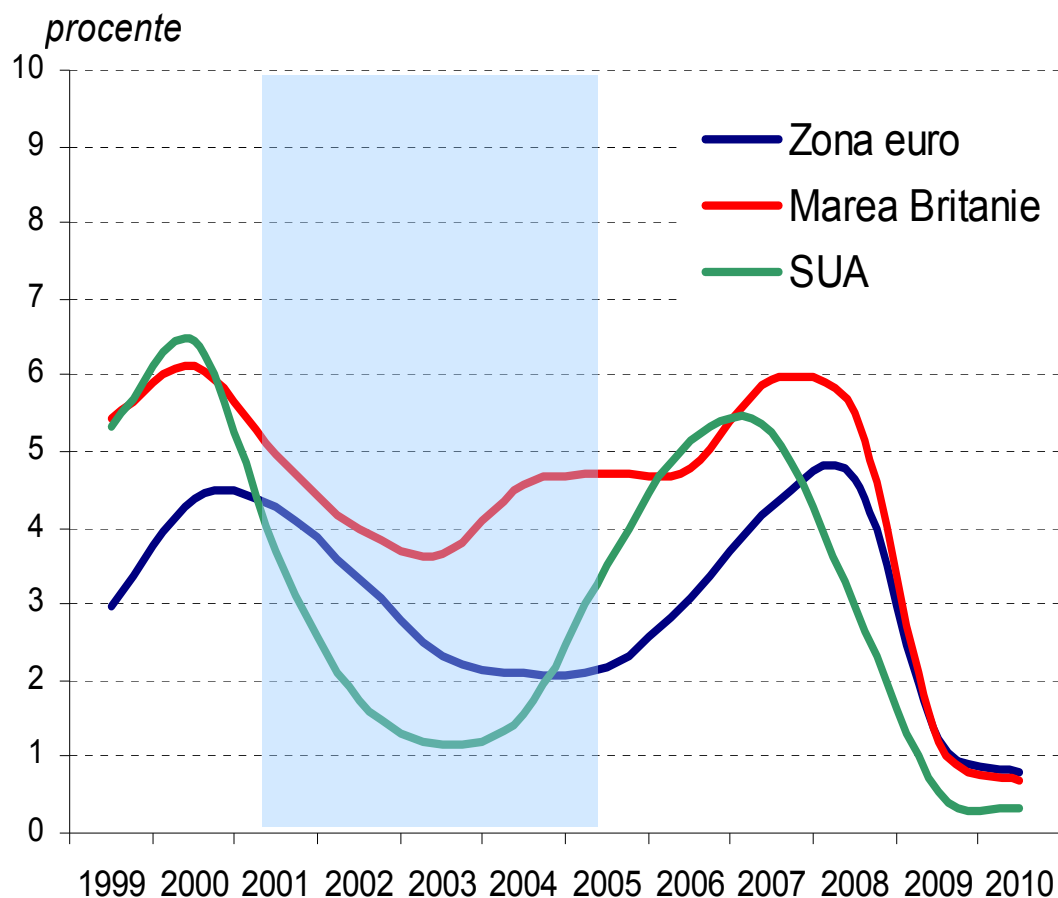
B. Suprafinanțizarea (7)

B. Suprafinancializarea (8)

Dobânzile au fost ținute de băncile centrale la nivele reduse o perioadă lungă de timp ...

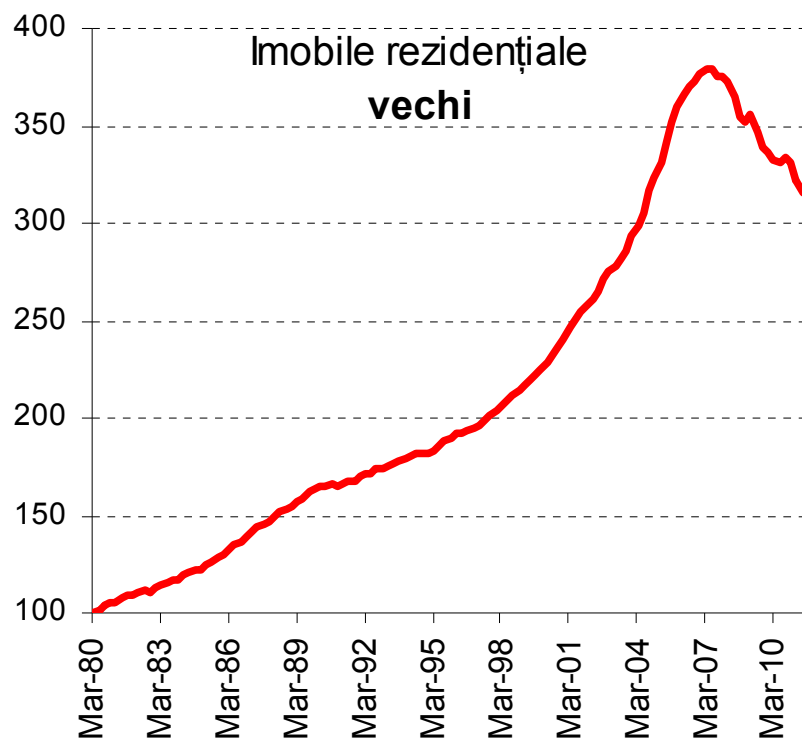
Sursa datelor: OECD

Reducerea puternică a ratei medii a dobânzii din SUA în perioada 2001 – 2004 a reprezentat principalul factor favorizant

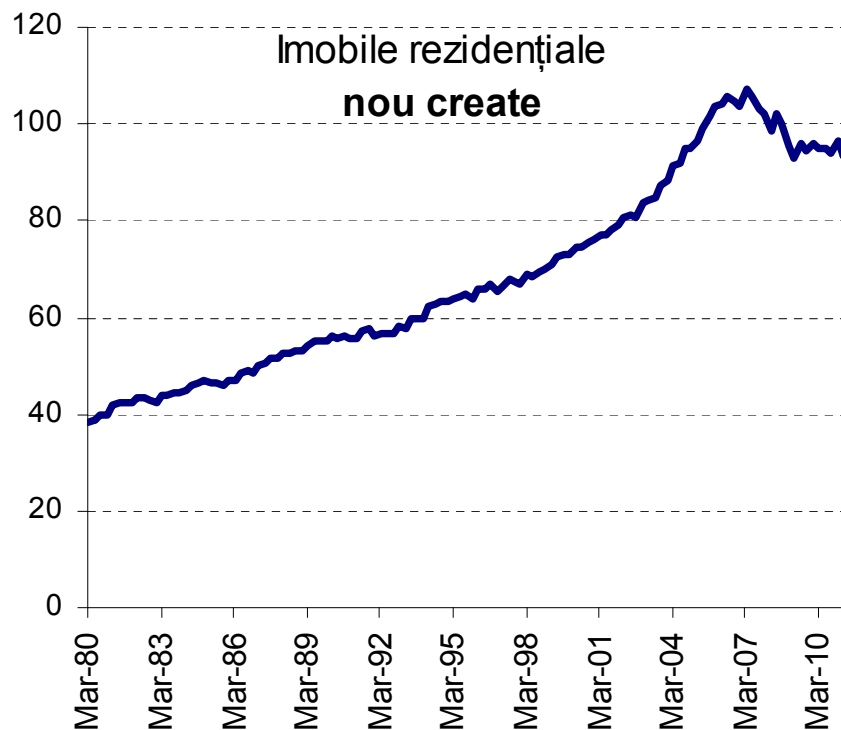
- Pe fondul unor presiuni inflaționiste puternice, **rata dobânzii a urcat în anii 2005-2006 către nivelul înregistrat la începutul anilor 2000, crescând povara rambursării creditelor;**
- **La puțin timp după aceasta a izbucnit criza în trimestrul III 2007.**

B. Suprafinancializarea (9)

Creșterea nesustenabilă a prețurilor bunurilor imobiliare în SUA a fost favorizată de creditarea excesivă, pe fondul existenței unei lichidități abundente la costuri foarte scăzute ...

Indice, 1980 T1 = 100 (Unități)

Indice, 2005 T1 = 100 (Unități)

Sursa datelor: BRI

B. Suprafinancializarea (10)

Factori determinanți ai suprafinancializării:

- dereglementarea + insuficienta reglementare + inovația financiară necontrolată => dezvoltarea unui sistem bancar paralel => excese financiare => creșterea concentrării instituțiilor financiare => contagiune în condițiile globalizării;
- menținerea dobânzilor joase pentru o perioadă lungă de timp;
- evaluarea greșită și superficială a performanței și bonității băncilor de către agențiile de rating;
- evaluarea eronată a riscurilor asumate de către instituțiile financiare.

B. Suprafinancializarea (11)

Subestimarea importanței riscului sistemic generată de apariția diversificării riscurilor prin securitizare a facilitat dezvoltarea unor importante canale de contagiune din cauza căderii pieței imobiliare (insolvabilitatea debitorilor).

Supraestimarea capacității instituțiilor de credit de a măsura cu precizie riscuri majore datorată riscului de model, cauzat atât de factori structurali (lipsa componentei macroprudențiale), cât și de insuficiența calibrării mecanismelor interne de cuantificare a riscurilor a favorizat:

- asumarea nesustenabilă a unui volum supradimensionat al expunerilor la risc în raport cu baza de capital, amplificând exagerat efectul de pârghie;
- creșterea volatilității cerințelor de capital (prociclicitatea adecvării capitalului).

B. Suprafinancializarea (12)

➤ **Agențiile de rating și auditorii au evaluat necorespunzător calitatea pachetelor de împrumuturi ipotecare securitizate**

- o ratinguri optimiste
- o înțelegere insuficientă a instrumentelor financiare aferente securitizării din partea investitorilor
- o evaluările acordate de agențiile de *rating* a fost subminate de lipsa unor norme profesionale minime și a unei supravegheri a acestora, precum și de acceptarea de remunerații pentru fiecare nouă securitizare
- o ... au **supraestimat ratingurile de țară ...**

➤ ... și au **subestimat totodată riscul de insolvabilitate în cazul unor importante instituții financiare** (ex: Lehman Brothers – de la rating AAA la rating junk peste weekend; evaluare la AAA a activelor toxice - subprime)

B. Suprafinancializarea (13)

Modelul de afaceri originează și distribuie a favorizat finanțarea creditării ipotecare cu risc ridicat.

➤ **Runde succesive de securitizări, cu ratinguri foarte bune la acea vreme, ale unor pachete de împrumuturi bancare cu destinație imobiliară au asigurat finanțarea a tot mai multe credite ipotecare cu risc ridicat, creând iluzia continuării tendinței de creștere economică inițiată la mijlocul anilor 1980 în spațiul american.**

➤ **În același timp, apariția titlurilor rezultate din această inovație financiară a oferit satisfacția unor profituri facile și rapide pentru investitori globali, aflați în căutarea unor posibilități de valorificare a excesului de lichiditate ce caracteriza piața financiară mondială în urma cu numai câțiva ani.**

Efectele crizei (1)

Criza datoriilor suverane

Deficitele primare ale statelor au explodat pe parcursul crizei, fiind alimentate atât de factori de pe latura cheltuielilor, cât și a veniturilor

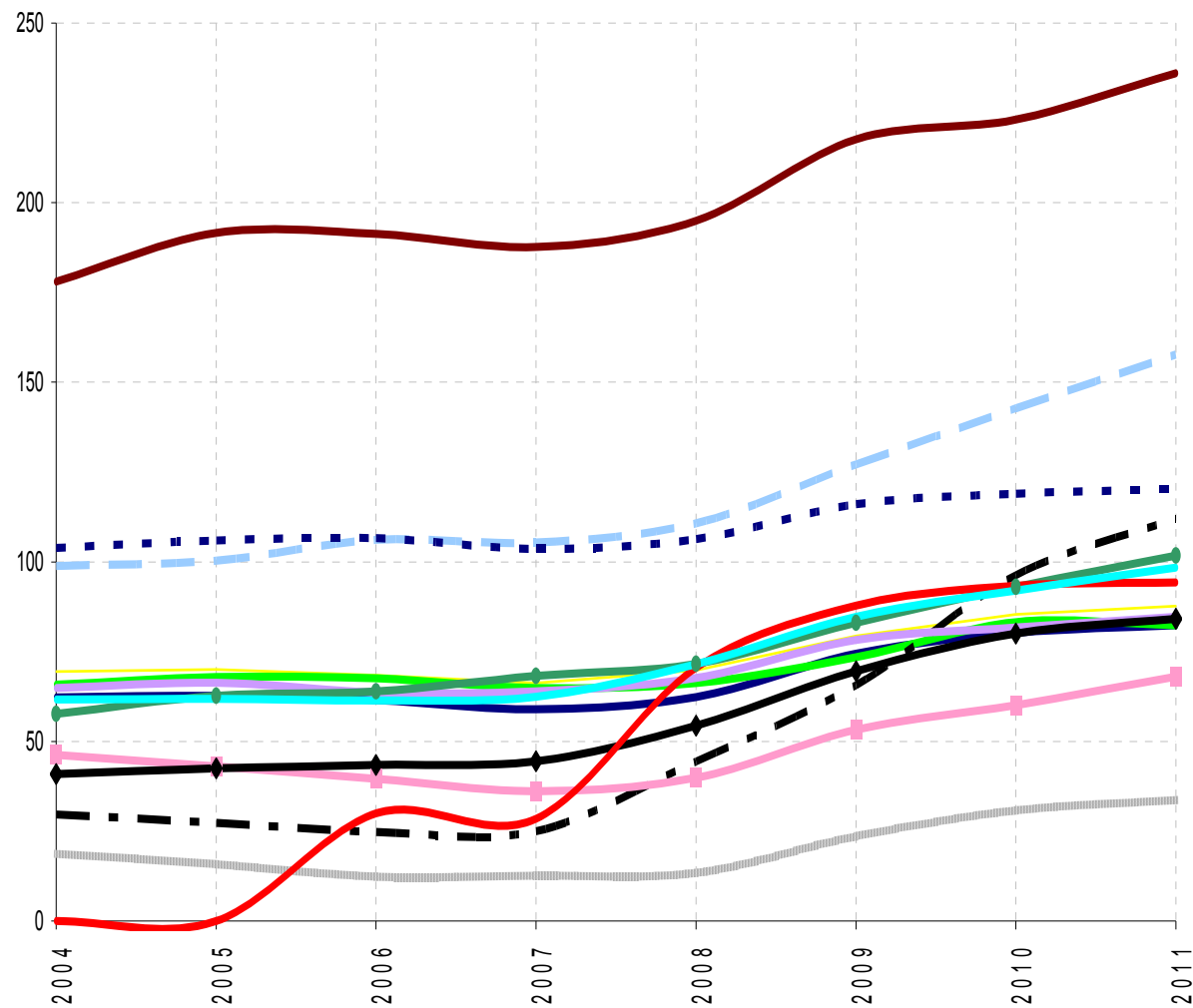
- Întărirea mecanismelor de protecție a sistemului financiar și schemele de finanțare furnizate de autorități au majorat cheltuielile guvernamentale
- Recesiunea economică a pus presiune descendentă asupra veniturilor bugetare

Serviciul datoriei s-a majorat și el

- Costul finanțării a crescut vertiginos, în linie cu ratele CDS
- Povara rambursării a fost afectată de deprecierea cursurilor de schimb
- Stocul de datorie a crescut rapid

Efectele crizei (2)

Datoriile publice (% din PIB)

Creșterea datoriilor publice naționale din cauza:

- recesiunii
- stimulilor fiscali

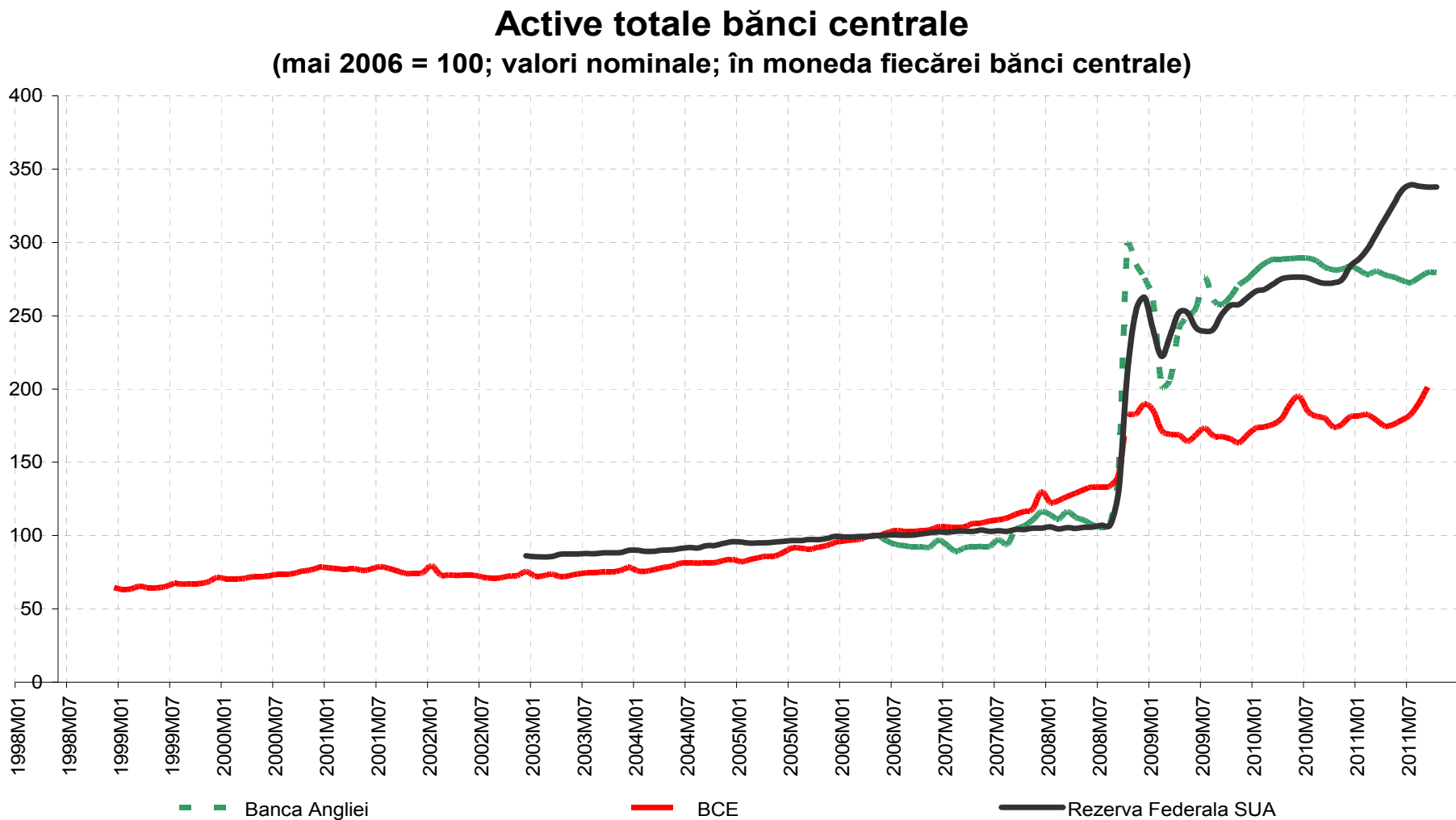
UE27   ZE17   Germania   Irlanda   Grecia   Spania   Franța
Italia   Portugalia   Romania   Marea Britanie   Islanda   SUA   Japonia

Sursa datelor: AMECO

Efectele crizei (3)

Băncile centrale din SUA și Europa au injectat masiv lichiditate ... prin metode neortodoxe

Sursa datelor: Site-urile băncilor centrale

Propagarea crizei în România (1)

Criza economică se propagă indirect în economiile ce nu au generat-o prin următoarele canale:

- Canalul *comercial* acționează prin dependența producției autohtone de piețele externe (export/import) ale României;
- Canalul *financiar* acționează prin restrângerea accesului la finanțare externă a rezidenților din cauza condițiilor nefavorabile de pe piețele de capital;
- Canalul *încrederii* acționează prin intermediul ISD ce-și reduc volumul ca urmare a scăderii apetitului pentru investiții în țări riscante;
- Canalul *cursului de schimb* acționează în sensul deprecierii cursului de schimb;

Propagarea crizei în România (2)

➤ Canalul *efectelor de avuție și bilanț* se manifestă prin deteriorarea activului net al sectorului privat generat de deprecierea cursului și reducerea prețurilor activelor de pe piață (ex: imobiliare).

Modul de manifestare a crizei în aceste țări depinde de starea echilibrelor macroeconomice la momentul propagării crizei în țara respectivă, deci al vulnerabilităților economiei în cauză și/sau de forța ei de reacție în fața efectelor adverse induse de criză (avantaje/dezavantaje globalizare).

Concluzii (1)

- **Păcatul** original nu este consumul pe datorie, ci disparițiile crescânde în procesul de distribuție a valorii între profit și salarii (Etienne Davignon – Președintele Institutului Egmont) => determină angajații să apeleze tot mai mult la credite de la bănci care își obțin sursele de împrumut tocmai de la beneficiarii unor sisteme inechitabile de distribuire;
- Țările care au realizat creșteri de PIB în condiții costisitoare prin sporirea accentuată a datoriei publice și private externe ar trebui să numească rezultatul activității lor economice nu **Gross Domestic Product** ci **Gross Debt Product**, conform profesorului ceh **Tomas Sedlacek**;
- Toți doresc un stat mic când e vorba de taxe, dar când e vorba de bunuri publice și alocații sociale se dorește un stat puternic financiar;

Concluzii (2)

- Criza confirmă valabilitatea **ideii keynesiene potrivit căreia trebuie acumulate resurse în vremurile de avânt economic pentru finanțarea stimulilor fiscali guvernamentali necesari în perioadele de recesiune => competență și înțelepciune din partea factorilor de decizie => mix cu un dozaj corect al componentelor politicii macroeconomice;**

- **Activitatea economică nu este numai o operațiune tehnică fără legătură cu moralitatea => în trecut etica și economia erau unite, iar acum cele două sunt separate => situația economică gravă la nivel mondial;**

Concluzii (3)

➤ Pentru evitarea efectelor nocive determinate de funcționarea liberă a piețelor, **se impune intervenția statului prin reglementări adecvate, care să prevină excesele, abuzurile și pagubele suportate de toți cetățenii** (marea majoritate fără nici o vină în manifestarea disfuncțiilor pieței) => **a crede în autoreglementarea piețelor este ca și când ai considera că un cazinou poate fi lăsat pe mâna jucătorilor cu speranța că aceștia se vor autodisciplina;**

➤ Când vorbim de actuala criză financiară și economică a capitalismului nu se dorește întoarcerea la comunism, ci **identificarea unui sistem capitalist eficient, care să îmbine sustenabil virtuțile pieței și ale statului în condiții de echilibru între eficiența economică și echitatea socială;**

Concluzii (4)

➤ Cuvintele cheie ale viitorului sunt, după opinia noastră, **echilibrul, cumpătarea și economisirea**. De aceea considerăm că paradigma economică compromisă de actuala criză “**individualism, profit cu orice preț și indiferență față de valorile morale**” se impune a fi înlocuită cu paradigma viitorului “**spirit de solidaritate, profitabilitate în condiții de stabilitate și respect față de morala socială**”.

“Sensul înțelepciunii este ca din cele văzute sau auzite a adulmeca pe cele nevăzute și neauzite și a socoti cele viitoare din cele trecute”

Dimitrie Cantemir

Vă mulțumesc!